

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ШКОЛИ: ВІД УНІФІКАЦІЇ ДО ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ (40–80-ті рр. ХХ ст.)

Рестраційний номер: 0113U000271. **Роки виконання:**
2013–2015 рр.

Науковий керівник: Н. П. Дічек, д. пед. н., проф., завідувач
відділу історії педагогіки.

ОСНОВНІ НАУКОВІ РЕЗУЛЬТАТИ:

• **з'ясовано**, що з розвитком загальної восьмирічної, а з кінця 1970-х рр. – десятирічної обов'язкової освіти в середній загальноосвітній школі в Українській РСР значного поширення набули школи подовженого дня та школи повного дня. На основі аналізу законодавчих документів, що регламентували їх діяльність, та вивчення й узагальнення педагогічного досвіду обґрунтовано висновок, що здійснювана у таких школах система навчально-виховної роботи з учнями сприяла виявленню, задоволенню та розвитку навчальних інтересів і здатностей дітей. Висвітлено діяльність шкіл (класів) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням окремих навчальних предметів (гуманітарного і природничо-математичного профілів), які найбільш ефективно сприяли реалізації диференціації в загальноосвітній школі у досліджуваній період;

• **встановлено**, що, починаючи з середини 1960-х рр., поступово, а особливо активно – у другій половині 1970-х – 1980-х рр. в українській педагогічній психології почала формуватися особистісно орієнтована парадигма – спочатку як особистісно-рольовий підхід (І. Войтко), а далі – як особистісно орієнтований підхід до дитини-школяра (Г. Балл, В. Моляко, В. Рибалка), що тлумачимо як прагнення наукової спільноти реагувати на суперечності суспільної та педагогічної дійсності радянської доби. Зміни у тематиці й змісті досліджень були об'єктивним наслідком усвідомлення вченими назрілої загальної кризи у соціально-політичному та духовному житті радянського суспільства, що зумовлювала посилення невідповідності між декларованим освітнім гаслом про формування «гармонійно розвиненої особистості» й наявною заформалізованістю навчально-виховного

процесу, «обезлюдненням» педагогіки. Розкрито внесок українських психологів (1970-1980 рр.) у дослідження питань, пов'язаних з такими аспектами індивідуалізації навчання і виховання, як упровадження особистісно орієнтованих творчих завдань і програм розвитку дітей у процес навчання, розв'язання проблем важковиховуваності, забезпечення реалізації індивідуалізованих потреб і мотивів навчання школярів, зокрема розроблялися методологічні аспекти індивідуалізації процесу навчання через конструювання змісту навчальних предметів засобами впровадження системи навчальних задач;

- **аргументовано**, що у 1960-1980-х рр. основною формою внутрішньошкільної диференціації та індивідуалізації навчання в середній загальноосвітній школі були курси за вибором – факультативи. Їх введення у зміст середньої освіти сприяло підвищенню її загального рівня, творчому розробленню і впровадженню інноваційних форм, методів і прийомів навчання, розвитку індивідуальних здібностей та інтересів учнів, розширенню їхнього світогляду. Факультативи забезпечували можливість гнучко відображати в змісті навчання нові досягнення науки, техніки, культури, враховувати місцеві особливості, сприяючи поглибленню індивідуалізації та диференціації навчання. На факультативних заняттях проходили попередню перевірку нові навчальні програми, методичні ідеї щодо розширення або оновлення навчальних предметів, їх структури та введення нових навчальних курсів. Напрацьовані у ході курсів за вибором теоретичні засади добору змісту факультативів та методики їх проведення лягли в основу впровадження профільного навчання у середині 1980-х рр.;

- **проаналізовано** чинники, що впливали на зміст і стан роботи початкової та середньої ланки шкіл національних меншин у 1960–1980-х рр. (державна політика ідеологізації освіти, посилення її русифікації й уніфікації, державна економічна політика в галузі освіти й потреба в кваліфікованих кадрах);

- **висвітлено** роль психологічних характеристик учнів як інструменту індивідуалізації виховного підходу (1960–1980 рр.);

- **проаналізовано** внесок О. В. Сухомлинського у розвиток психолого-педагогічного знання про дитину-учня, забезпечення індивідуалізації навчально-виховного процесу в школі.